

Research Paper

The Requirements of Proper Management in the Field of Foreign Nationals

*Mostafa Jahanbakhsh¹ Hengameh Alborzi²

1. Ph.D., University of Tehran, Researcher of Islamic Parliament Research Center, Tehran, Iran
2. Ph.D. in Political Science, Shiraz University, Shiraz, Iran

DOI: <https://doi.org/10.22034/jpsa.2025.540>

Receive Date: 07 October 2024

Revise Date: 16 February 2025

Accept Date: 03 March 2025

©2021 by the authors, Licensee IPISA, Tehran, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Extended Abstract

Introduction

Immigration has increased significantly in the last two decades. According to global statistics, the number of immigrants has increased from 150 million in 2020 (equivalent to 2.8% of the world's population) to 281 million (equivalent to 3.6% of the world's population) in 2024. Therefore, immigration is considered to be a global phenomenon with far-reaching challenges and consequences for governing entities. Extensive global efforts have been made both at the national and international levels in order to manage and organize this phenomenon. However, the non-binding nature of international conventions in the field has led to an extensive lack of consensus and inadequate international cooperation. Thus, it could be argued that the main objectives of international cooperation in this field have not been achieved.

Therefore, immigration management at the national level has become even more critical. Governments, as the main actors in national immigration management, possess the right and power to decide on the entry, employment, residence, and other affairs of foreigners within a nation's territory and this nearly exclusive power is generally exercised through policies, laws, and regulations. The Islamic Republic of Iran, due to its geographical location in the Middle East and proximity to fragile migrant-sending countries, has always faced waves of mass immigration. It is to be acknowledged that the sudden and torrential influx of immigrants into the Iranian territory has made their management and organization problematic. Accordingly, different policies in the field of immigration have been put on the agenda at different times.

Considering the challenges of the widespread presence of immigrants on the one hand and the existing capacities of the country on the other, the policy-making process in the field of foreign migrants holds a significant place in governance and policy-making for the Iranian government. This study seeks to explain the requirements of good political management in the field of foreign migrants with a pathological approach.

Methodology

Governments, as the main actors in the field of immigration, intend to manage and control

◆ *** Corresponding Author:**
Mostafa Jahanbakhsh, Ph.D.
E-mail: m.jahanbakhsh@ut.ac.ir

the phenomenon. Part of their efforts have been to regulate the immigration process by adopting macro-policies, or approving and announcing policies and manifesting them in various laws, regulations, and circulars. Approval and implementation of these policies and laws consequently impact their conduct in both domestic and international arenas.

The notion of immigration management refers to three basic processes. First, the notion is used by actors and activists to conceptualize and justify interventions in the field of immigration. Second, it refers to the wide range of initiatives and practices that are part of immigration policies, often implemented by organizations at the national and transnational levels. And third, it relates to the setting of new discourses and narratives about immigration. Actors, practices, and discourses in immigration management are interconnected; yet at the same time, they are complex and fragmented. National-level immigration policies include all the measures and conduct that are adopted and implemented by governments to manage and regulate change in population and mobility (both internal and external). The legislative and administrative structure of different countries influences the ways in which these policies are categorized, applied, and implemented; historical, political, and social developments and economic, geographical, and geopolitical positions also affect the way immigration policies are adopted and implemented. These policies have undergone changes and revisions from time to time in different countries for various reasons. Based on national and international approaches to managing foreign immigrants, this study intends to strengthen political management in the field of foreign nationals, while identifying and considering the threats posed by this phenomenon.

Results and Discussion

Achieving good policymaking in the field of foreign nationals, with a focus on the role of governments, requires a pathological approach to management in this area. The findings of this study indicate that there are eight essential principles that affect the quality of immigrant management.

1. The first principle is to change the management perspective and approaches. Because the complexities of management in the field of immigration calls for a crucial move toward strategic and long-term approaches. In the absence of a comprehensive and strategic approach, the government has frequently introduced policies with contradictory and divergent outcomes. Also, occasional approaches to the phenomenon have significantly influenced the effectiveness of government programs.

2. The second principle in policy-making is coherence. Coherent policy-making helps governments pursue the achievement of goals in a transparent manner. Coherence in policy-making and implementation can be pursued at three levels: institutional, functional, and international. At the institutional level, the goal is to achieve coordination between different institutions that are participating in the management of the phenomenon. At the functional level, the focus is on the coherence of the policies and developed conduct methods, and at the international level, coherence is needed to address the immigration issue in the form of bilateral or multilateral agreements by exploiting opportunities and reducing the challenges. An examination of the status of the political management of immigrants in Iran indicates that overlapping duties, fragmented agencies, conflict of interests, and the insular operation of the institutions in charge are a direct consequence of incoherence in political management at all three levels.

3. The third principle is to strengthen and update legislation promoting deterrence, because legislation is officially the most significant tool for social control in contemporary human societies, with its various scales and complexities. A review of the legislation in the Islamic Republic of Iran in the four main areas of residence and entry, citizenship, acquisition, and employment reveals the absence of proportionality between the legislation and the extent of the immigration problem. This is due to two important points; first, much of the existing legislation is outdated and does not correspond to current conditions. Consequently, this legislative outdatedness has resulted in the

marginality of costs in relevant crimes and lacks the expected deterrence in this area.

4. The fourth principle is the effective use of information in the field of political management of immigrants. Creative use of information systems and data management techniques would lead to the formation of coherent strategies and effective implementation of policies. It would also strengthen and further develop the research quality in the field. More importantly, it would introduce the possibility of monitoring and evaluating the effectiveness of policies, and it would increase the possibility of management in the everyday lives of immigrants.

5. The fifth principle is to pursue and develop a pathway for peaceful coexistence between the immigrant community and the destination society based on social integration policy. The education of immigrants is to be considered an important tool for social integration. In this context, schools and universities are the main apparatuses for identity-building and the creation of a shared sense of citizenship, especially among children and the younger generation.

6. The sixth principle would emphasize the utilization of scientific and social capacities, taking into account the complexity and diversity of immigration with its challenges and opportunities. Good management in the field of immigration must be carried out by considering all dimensions, and this requires the participation and cooperation of different sectors of society, including responsible institutions, academic institutions, and public institutions, as well as participation at the global level.

7. The seventh principle is effective channeling of the entry and absorption of immigrants, specifically considering Iran's experience with waves of refugees and forced immigrants. In that manner, border control and crossing management, as well as the establishment of monitoring camps and processing camps is essential to screen the immigration flow and attend the applications of migrants entering the country.

8. The above-mentioned seven principles cover immigrant management in the national arena, while the eighth principle would complement those on a transnational level with regard to extraterritorial connections. Considering the globalized nature of the phenomenon, its management would require global cooperation and effective diplomacy in the field. Political management of migration in the transnational arena requires effective use of the capacities and experiences of international institutions and related organizations, utilization of the existing capacities in the field of immigration diplomacy, and bilateral cooperation with migrant-sending countries particularly in order to manage the entry of immigrants.

Conclusion

with the advent of communications and immigration conditions, political management of the phenomenon has become one of the most important concerns for governments around the globe, especially among host countries that face serious immigration flows. Due to its location in the West Asian region, Iran has received a significant number of immigrants in recent decades, by which numerous problems and challenges have also arisen. Changing the perspectives and moving towards strategic and long-term approaches could pave the way for stronger immigration policies in the country, leading to political cohesion at the institutional, functional, and extraterritorial levels. In order to create a three-dimensional cohesive political strategy, the formulation of comprehensive and up-to-date legislation serves as a third pillar. Enhanced deterrence in-laws, apart from crime reduction, would provide the much-needed ground for control and restriction of illegal immigration. In that manner, the effective use of information particularly by the use of modern technologies will increase the success rate of the restrictive measures. By this, authorized and unauthorized residence measures would be implacable which indeed is the missing link of the political management of immigrants. Effective control of the national borders and channelization of the entry and absorption of immigrants based on the national preferences is another requirement in political management which is accessible by reducing the illegal entry and residence of foreigners. It is worth noting

that illegal immigration, due to the absence of a formal relationship with the government, constitutes the most challenging part of the immigrant population. This particular problem is to be addressed by effective control with the goal of deportation and further restriction. The above-mentioned conditions provide an opportunity for the government to enhance effective pressure on this segment. Apart from effective restrictions and the exercise of territorial sovereignty over the immigrants, social integration is vital to contain and reduce anti-immigrant sentiments and cultural tensions between the immigrant community and the Iranian citizens. In the meantime, good political management requires to design and implementation of transnational measures for the utilization of international capacities (both with other countries and international organizations). The presence of international organizations in this field is to be seen as an opportunity for the Islamic Republic of Iran, to acknowledge that Iran is one of the most important countries in the field of immigration and migrant transit. Also, cooperation with regional countries, especially migrant-sending countries, is to be considered essential in order to control forced immigration and improve living conditions.

Chart 1. Suggested principles for Immigrant Management

Keywords: Foreign Nationals, Immigration Management, Islamic Republic of Iran, Policy-Making

Resources

Arasteh, A., Kahrazeh, Y., Salah, M. and Hashemi baghi, Z. (2023). Designing an Optimal Model for Management of Afghan Immigrants in Sistan and Baluchestan Province: Data-based Theorizing Approach. *Political Strategic Studies*, 12(44), 269-304. doi: 10.22054/qps.2023.69436.3094. (In Persian).

Ariño, Estefania Guallar., Roca Paz, Roberto. & Mosler Vid, Elisa. (2024) Migration Governance Insights on Regular Pathways: Delivering on the Promise

- of Migration, Geneva: International Organization for Migration (IOM).
- Azari, A. (2024), Spokesperson for the Legal and Judicial Commission of the Parliament: Existing penalties for dealing with unauthorized entries do not provide the necessary deterrent, vokalapress. available at: <https://vokalapress.ir/?p=66567>, 27 October (In Persian).
- Berne Initiative (2005), International Agenda for Migration Management, International Organization for Migration & Federal Office for Migration.
- Bloemraad, I., Esses, V. M., Kymlicka, W., & Zhou, Y. Y. (2023). Unpacking immigrant integration: Concepts, mechanisms, and context. World Bank.
- Boyd, m & Alboim, N (2012) Managing International Migration: The Canadian Case. Chapter 4 in Dan Rodríguez-García (Ed.). Managing Immigration and Diversity in Canada: A Transatlantic Dialogue in the New Age of Migration, Montreal and Kingston: McGill-Queen's University Press, Queen's Policy Studies Series.
- Braeckeler-Kogel, Verena & Rehner, Meike Christine(2024), Germany: Changes to the German Immigration Act for Skilled Workers have come into Force, L&E Global, Available from: <https://leglobal.law/2024/03/22/germany-changes-to-the-german-immigration-act-for-skilled-wor>.
- Dadban, H. and Aghaei, S. (2009). Deterrence and Its Role in Preventing Crime, Law Quarterly, 39(3). (In Persian).
- Department of Home Affairs (2023), Migration Strategy: Getting migration working for the nation, Canberra, Australian Government.
- Dzordzormenyoh, M.K., Boateng, F.D. (2023) Immigration Politics and Policymaking in the USA (2017–2021): Examining the Effect of Geopolitics on Public Attitude Towards Immigration Policies. Int. Migration & Integration 24, 1281–1303.
- Favoreu, C., Carassus, D., & Maurel, C. (2016). Strategic management in the public sector: a rational, political or collaborative approach?. International Review of Administrative Sciences, 82(3), 435-453.
- Geiger, M, and Pécoud, A. (2010), the Politics of International Migration Management, London: Palgrave MacMillan
- Giddens, A. (2008) Modernity and self - Identity: Self and society in the late modern age, Translated by Naser Mofaqian, Tehran: Nashre Ney. (In Persian).
- Global Risks Report (2023) The Global Risks Report 2023, 18th Edition, Geneva: World Economic Forum, available from: <https://www.weforum.org/reports/global-risks-report-2023/>
- Guerreiro, J., S. Rebelo, and P. Teles (2020), what is the optimal immigration

- policy? Migration, jobs, and welfare. *Journal of Monetary Economics*. No.113.
- Hatami, M. (2021) Good immigration policy and presence of Afghan refugees in the Islamic Republic of Iran, *Quarterly Journal of Political Research in Islamic World*, 11 (1) :1-17. (In Persian).
- IOM & FOM (2005) *International Agenda for Migration Management*, International Organization for Migration (IOM) and the Federal Office for Migration (FOM), Available from: <https://publications.iom.int/system/files/pdf/iamm.pdf>
- IOM (2024) *Foundations of Good Migration Governance and Management, Actors and Partnerships for Migration*, Geneva: International Organization for Migration, Available from: <https://emm.iom.int/handbooks/actors-and-partnerships-migration/states>
- IOM in Türkiye (2024) *Migration in Türkiye*, International Organization for Migration, Available from: <https://turkiye.iom.int/migration-turkiye>.
- Iranian Migration Observatory (2021), *A look at the experience of Turkey, Qatar and the UAE in the field of migration policies*, Tehran: Sharif Policy Research Institute. (In Persian).
- Islamic Consultative Assembly (2024) *Law on the Seventh Five-Year Development Plan of the Islamic Republic of Iran (2024 – 2028)*, Approved by the Islamic Consultative Assembly on 8 July. (In Persian). available at: <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/1809128>
- Jahanbakhsh, M. (2022) *An analysis of the immigration situation in Iran; expert opinion on the bill to establish the Foreign Nationals Immigration Organization*, Islamic Parliament Research Center of The Islamic Republic of IRAN. (In Persian).
- Jahanbakhsh, M. and Salavaty, B. (2022) *The pathology of migration management in Iran; with a look at the approach of selected countries*, Islamic Parliament Research Center of The Islamic Republic Of IRAN. (In Persian).
- Joly, Daniele, (2000) *Some Structural Effects of Migration on Receiving and Sending Countries*, *International Migration* Vol. 38 (5), Published by Blackwell Publishers Ltd.
- Jordan, Miriam (6 November 2024) *Voters Were Fed Up Over Immigration. They Voted for Trump*. *The New York Times*, Available from: <https://www.nytimes.com/2024/11/06/us/trump-immigration-border.html>
- keshavarz ghasemi, H. and Naderpour, B. (2019). *Identity typology of second-generation Afghan refugees in Iran (with emphasis on Qazvin province)*. *Geography (Regional Planning)*, 9(35), 117-133. (In Persian).

- Khosro Shahi, N. (2023) The latest statistics on foreign nationals without work permits, Iranian Students' News Agency, News number: 1401012111359. 11 January (In Persian). available at: isna.ir/xdLqZm
- Maghsoudi, M. (2018), Pathology of Policymaking Related to Afghan Refugees in Iran, Study Project at the Islamic Parliament Research Center of The Islamic Republic of IRAN. (In Persian).
- Martin, Philip (2007), towards effective temporary worker programmes: issues and challenges in industrial countries, Geneva, International Labour Organization.
- McAuliffe, M. and L.A. Ouchou (۲۰۲۴) World Migration Report ۲۰۲۴. Geneva: International Organization for Migration (IOM)
- McClure, C.R. & Jaeger, P.T., (2008) Government information policy research: Importance, approaches, and realities. *Library & Information Science Research*, 30(4): Pp. 257-264.
- Meissner, F., & Taylor, L. (2024). Migration information infrastructures: power, control and responsibility at a new frontier of migration research. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 50(9), 2227-2246.
- Mokhtarzade, S. and Ansari, H. (2022). Policymaking framework and refugee rights in Iran, focusing on the refugee status determination. *Science and Technology Policy Letters*, 12(4), 117-99. (In Persian).
- Movahedi, B., Musai, M., Sajjadpour, S. M. K., Mottaqi, I. and baghaeisarabi, A. (2021). An Analysis of the Institutional Environment of Migration Management with an Emphasis on the Relevant Higher-Order Documents. *Socio-Cultural Strategy*, 10(1), 5-38. (In Persian).
- Naik, A., Koehler, J. and Laczko, F. (2008) Migration and Development: Achieving Policy Coherence, Geneva: International Organization for Migration (IOM)
- Nasr Esfahani, A. and Hoseini, S. H. (2016). The Effect of Education Policies on Afghan Immigrants in Iran. *Socio-Cultural Strategy*, 5(3), 55-83. (In Persian).
- OECD/ILO. (2018) How Immigrants Contribute to Developing Countries' Economies. Paris: OECD Publishing, Available from: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264288737-en>.
- Onsès-Segarra, J., & Domingo-Coscollola, M. (2024). Integration of migrant children in educational systems in Spain: stakeholders' views. *Intercultural Education*, 35(2), 156-170.
- Perez, Sofia. (2015), Immigration Policy, *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, p.668-662.

- Saeidi, S. (2020) Immigration and asylum policymaking: A case study of Germany, Islamic Parliament Research Center of The Islamic Republic Of IRAN. (In Persian).
- Sajadpour, S.M.K. (2005) Geography of Migration and Migration Management: Conceptual Frameworks, Practical Pillars, and the Case of Iran, Geographical Research, 20(3 (78)), 9-30. (In Persian).
- Sardarnia, Kh. (2010). A Sociological Explanation and the New Populist Radical Right Parties in Europe. Research Letter of Political Science, Vol. 2. No. 4. (In Persian).
- Shastra, N. (2022). Role Of Law in Social Control. Nyaayshastra Law Review, 2(2), Available from: <https://doi.org/10.17613/6wpc-rf17>
- Shawoo, Z., Maltais, A., Dzebo, A., & Pickering, J. (2023). Political drivers of policy coherence for sustainable development: An analytical framework. Environmental Policy and Governance, 33(4), 339-350.
- Solano, Giacomo & Huddleston, Thomas (2020), Migrant Integration Policy Index 2020, The Migrant Integration Policy Index (MIPEX), Available from: <https://mipex.eu/turkey>
- Speciale, Biagio (2010). Immigration policies in the EU: challenges and priorities. Reflets et perspectives de la vie économique, (2), 121-135.
- Tarkashvand, Z. and Ebadi, A. (2022) A comparative study of the position of international migration in the spatial planning of the countries of migration destination (Case study: Australia, Germany, Canada, Iran), Quarterly Journal of Development Strategy, Vol. 17, No.4 (68), 70-109. (In Persian).
- Tasnim. (17 may 2015) An order from the Revolutionary Leader: No Afghan student should be denied education, even illegally, Tasnim News Agency, News Number: 741883. (In Persian). available at: <https://tn.ai/741883>.
- Torkashvand Moradabadi, M. (2023) Population aging in Iran: Results of prospective data mining, Islamic Parliament Research Center of The Islamic Republic Of IRAN. (In Persian).
- Üstübici, Ayşen (2019), the impact of externalized migration governance on Turkey: technocratic migration governance and the production of differentiated legal status, Comparative Migration Studies.
- Wallis, Emma (2020), EU concludes €6 billion contract for refugees in Turkey, Info Migrants, 2(18), 18 December, Available from: <https://www.infomigrants.net/en/post/29205/eu-concludes-%E2%82%AC6-billion-contract-for-refugees-in-turkey>.

بایسته‌های مدیریت سیاسی مطلوب در حوزه اتباع خارجی

*مصطفی جهانبخش^۱ هنگامه البرزی^۲

۱. دانش‌آموخته دکتری دانشگاه تهران و پژوهشگر مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

۲. دانش‌آموخته دکتری علوم سیاسی دانشگاه شیراز

لینک گزارش نتیجه مشابهت‌یابی: <https://www.samimnoor.ir/view/fa/SimilarityResult?ItemID=3180863742/1%>

 20.1001.1.1735790.1403.20.1.3.0

چکیده

جمهوری اسلامی ایران از ابتدای انقلاب در مقاطع گوناگون، شاهد مهاجرت‌های گسترده‌ای بوده که مدیریت سیاست در این حوزه را با چالش‌های جدی‌ای روبه‌رو کرده است. تشدید فرایندهای مهاجرتی در سطح بین‌المللی، به‌ویژه در نزدیکی مرزهای کشور و چالش‌های حضور گسترده مهاجران، ضرورت آسیب‌شناسی و بازنگری در نحوه مدیریت سیاسی اتباع خارجی را دوچندان کرده است. پرسش اصلی پژوهش حاضر این است که «بایسته‌های مدیریت سیاسی مطلوب در حوزه اتباع خارجی چیست؟» در راستای پاسخ‌گویی به این پرسش، این پژوهش با به‌کارگیری روش توصیفی-تحلیلی و بر مبنای رویکردهای ملی و بین‌المللی، در پی استخراج بایسته‌های مدیریت سیاسی مطلوب در حوزه اتباع خارجی با توجه به آسیب‌شناسی روندهای سیاسی اتخاذشده در چهار دهه اخیر و همچنین تهدیدات و فرصت‌های ناشی از حضور اتباع خارجی در کشور است. بر پایه نتایج این پژوهش، حرکت به‌سوی رویکردهای جامع، ایجاد انسجام در سیاست‌گذاری‌های نهادی، کارکردی و فراملی، تقویت زیرساخت‌های قانونی و ارتقای بازدارندگی، مدیریت مبتنی بر اطلاعات، پیگیری ادغام اجتماعی، به‌کارگیری ظرفیت‌های علمی و کانالیزه کردن ورود و جذب اتباع خارجی، مؤلفه‌ها و ضرورت‌های بنیادینی هستند که لازم است در عرصه ملی پیگیری شوند. در کنار مؤلفه‌های یادشده، توسعه ارتباطات فراسرزمینی با کشورهای مبدأ مهاجران و سازمان‌های بین‌المللی فعال در حوزه مهاجرت، از جمله مهم‌ترین بایسته‌های مدیریت سیاسی در عرصه فراملی به‌شمار می‌آیند.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۱۶

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱۱/۲۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۱۳

نوع مقاله: پژوهشی

واژگان کلیدی:

اتباع خارجی، مدیریت مهاجرت، جمهوری اسلامی ایران

* نویسنده مسئول:

مصطفی جهانبخش

پست الکترونیک: m.jahanbakhsh@ut.ac.ir

مقدمه

مهاجرت در طول دو دهه اخیر، رشد چشمگیری داشته است. براساس آمارهای جهانی، تعداد مهاجران از ۱۵۰ میلیون نفر در سال ۲۰۲۰ (معادل ۲/۸ درصد جمعیت جهان) به ۲۸۱ میلیون نفر (معادل ۳/۶ درصد از جمعیت جهان) در سال ۲۰۲۴ افزایش یافته است (مک اولیف و اوچو^۱، ۲۰۲۴، ۸)؛ از این رو، مهاجرت از جمله پدیده‌های جهانی است که همه کشورهای جهان را با چالش‌ها و پیامدهای گسترده‌ای روبه‌رو کرده است. ارزیابی‌های انجام‌شده در مورد مهم‌ترین چالش‌های جهانی نیز، حاکی از این است که در آینده بر اهمیت آن افزوده خواهد شد؛ به‌گونه‌ای که پس از تغییرات اقلیمی، مهم‌ترین چالش بلندمدت جهان، مهاجرت است (گزارش ریسک‌های جهانی^۲، ۲۰۲۳، ۶). گفتنی است، رفع چالش‌های جهانی، از جمله مهاجرت، نیازمند مشارکت و همکاری کشورهای جهان، اعم از مهاجرفرست و مهاجرپذیر و همچنین، مهاجران است (جولی^۳، ۲۰۰۰، ۲۷) و چنانچه سیاست‌هایی با همکاری هر سه دسته یادشده تدوین و اجرا نشود، این چالش، تهدیدهای گسترده‌ای را در ابعاد مختلف برای کشورهای مبدأ و مقصد و همچنین، مهاجران به‌همراه خواهد داشت؛ از این رو، در سده اخیر، تلاش‌های گسترده جهانی در سطح ملی و بین‌المللی برای مدیریت و ساماندهی موضوع مهاجرت انجام شده است (نایک و دیگران^۴، ۲۰۰۸، ۱۱).

گفتنی است، عدم شکل‌گیری اجماع و همکاری بین‌المللی مناسب، به‌دلیل الزام‌آور نبودن اسناد بین‌المللی در حوزه مهاجرت، موجب شده است که اهداف بنیادین این همکاری‌ها، از جمله کاهش مهاجرت‌های غیرقانونی، کاهش و رفع مرگ‌ومیر مهاجران در طول مسیر، و کاهش جرایم سازمان‌یافته، محقق نشود؛ از این رو، مدیریت مهاجرت در عرصه ملی از اهمیت دوچندانی برخوردار شده است. به‌بیان روشن‌تر، دولت‌ها، بازیگران اصلی عرصه مدیریت مهاجرت هستند و حق و اختیار تعیین ورود، اشتغال، اقامت، و سایر امور اتباع خارجی در قلمرو ملی را دارند. این اختیار از طریق سیاست‌ها، قوانین، و مقررات تدوین و

1. McAuliffe and Oucho
2. Global Risks Report
3. Joly
4. Naik et al

تصویب شده توسط دولت، اعمال می شود (سازمان بین المللی مهاجرت^۱، ۲۰۲۴). در این میان، جمهوری اسلامی ایران، به دلیل واقع شدن در منطقه غرب آسیا و در نزدیکی کشورهای مهاجر فرست و شکننده، همواره یکی از مقاصد اصلی مهاجرت های گسترده بوده است. ورود ناگهانی و سیل آسای مهاجران، مدیریت و ساماندهی آن ها را با مشکل روبه رو کرده و موجب شده است که در دوران های مختلف، سیاست های متفاوتی در مورد مهاجران خارجی در دستور کار قرار گیرد؛ از این رو، نحوه سیاست گذاری در حوزه مهاجران خارجی، با توجه به چالش های حضور گسترده مهاجران از یک سو، و ظرفیت های موجود و نیازهای کشور از سوی دیگر، موضوعی پراهمیت در سیاست های جمهوری اسلامی ایران است. پژوهش حاضر در پی پاسخ گویی به این پرسش است که «بایسته های مدیریت سیاسی مطلوب در حوزه مهاجران خارجی با هدف کاهش چالش ها و بهره گیری از فرصت های این حوزه چیست؟»

۱. پیشینه پژوهش

در باره مدیریت مهاجرت، آثار ارزنده ای نگاشته شده است؛ به عنوان نمونه، گوریرو^۲ و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان «سیاست بهینه مهاجرت چیست؟ مهاجرت، شغل، و رفاه»، بر نقش مالیات در مدیریت مهاجرت تمرکز کرده و بر این نظرند که دولت ها می توانند با طراحی نظام های مالیاتی، از جمله افزایش مالیات برای نیروی کار کم مهارت و کاهش مالیات برای نیروی کار با مهارت بالا، موجب تقویت حضور نیروی کار (مهاجر) دارای مهارت بالا شوند. آراسته و همکاران (۱۴۰۲) در مقاله ای با عنوان «طراحی الگوی مطلوب مدیریت اتباع افغانستانی در استان سیستان و بلوچستان با رویکرد نظریه پردازی داده بنیاد» بر این نظر بوده اند که مهاجرت گسترده اتباع افغانستانی به ایران و به ویژه استان سیستان و بلوچستان در طول چندین سال پیاپی، مشکلات پرشماری را برای این استان و کل کشور ایجاد کرده است؛ بنابراین، مدیریت در این حوزه، نیازمند طراحی یک الگوی مطلوب است. نویسندگان با استفاده از روش مصاحبه به این نتیجه رسیده اند که اجرای کامل قانون ممنوعیت حضور اتباع بیگانه، همسانی های فرهنگی-مذهبی، و استقرار مدیریت متمرکز از عوامل زیربنایی مؤثر بر امر مدیریت اتباع افغانستانی به شمار می آیند. آنان تأکید کرده اند که این شیوه مدیریت باعث

1. International Organization for Migration(IOM)

2. Guerreiro

اصلاح راهبردی قوانین و قانون‌گذاری می‌شود و اصلاح راهبردی قوانین می‌تواند به پیامدهای رفتاری ای مانند کاهش جرایم و توسعه امنیت پایدار، بهبود شرایط اقتصادی، و افزایش رضایت اقشار مردمی منجر شود.

زوردزورمنیو و بوتنگ^۱ (۲۰۲۳) در مقاله‌ای با عنوان «سیاست‌های مهاجرتی و سیاست‌گذاری در ایالات متحده آمریکا (۲۰۲۱-۲۰۱۷)»: بررسی تأثیر ژئوپلیتیک بر نگرش عمومی نسبت به سیاست‌های مهاجرتی»، عوامل مؤثر بر نگرش عمومی درباره سیاست‌های مهاجرتی ایالات متحده آمریکا را بررسی کرده‌اند. از دیدگاه این نویسندگان، عامل ژئوپلیتیک تأثیر خاصی بر نحوه نگرش عمومی درباره سیاست‌های مهاجرتی نداشته و بیشتر، عواملی مانند سن، ایدئولوژی سیاسی، و وابستگی حزبی و منطقه‌ای بر این امر تأثیرگذار بوده‌اند. به نظر نویسندگان، با اثرپذیری از این عوامل، موجی از احساسات ضد مهاجرتی در بین شهروندان آمریکایی شکل گرفته است؛ زیرا، تعداد زیادی از آمریکایی‌ها بر این نظرند که مهاجرت، نرخ جرم و جنایت را افزایش می‌دهد. در همین راستا، بیشتر پژوهش‌های انجام‌شده درباره مهاجرت نیز بر پایه همین نگرش ضد مهاجرتی تدوین می‌شوند. نویسندگان این پژوهش سرانجام به این نتیجه رسیده و توصیه می‌کنند که سیاست‌های مهاجرتی تدوین و اجرا شده در ایالات متحده باید مبتنی بر شواهد تجربی باشند، نه بر پایه نگرش عمومی که به شدت تحت تأثیر احساسات قرار دارند.

مقصودی (۱۴۰۱) در مقاله‌ای با عنوان «آسیب‌شناسی سیاست‌گذاری مرتبط با مهاجران افغانستانی در ایران؛ با بهره‌گیری از استراتژی‌های چهارگانه جامعه‌پذیری مهاجران جان دلبیو بری»، ضمن بازخوانی آسیب‌شناسانه سیاست‌گذاری‌های جمهوری اسلامی ایران در این حوزه، تأکید کرده است که رویکرد جامعی در این باره شکل نگرفته است و لازم است با حاکم شدن یک رویکرد بلندمدت، به مهاجران به‌عنوان جمعیت دائمی و فرصت، نگریده شده و بر همین اساس، سیاست‌های آموزشی-همگرایی در راستای جامعه‌پذیری آنان در نظر گرفته شود. سعیدی (۱۳۹۹) در گزارشی با عنوان «سیاست‌گذاری، مهاجرت، و پناهندگی: مطالعه موردی آلمان»، مهاجرت را یکی از مهم‌ترین چالش‌های جامعه جهانی می‌داند که با ایجاد فرصت‌ها و تهدیدهای پرشمار، پیامدهای اجتماعی، اقتصادی، روان‌شناختی، و سیاسی به‌همراه دارد. نویسنده این گزارش، تجربه کشور آلمان را به‌عنوان یکی از موفق‌ترین کشورهای

1. Dzordzormenyoh & Boateng

مقصد در زمینه مدیریت مهاجران، بررسی کرده است.

سردارنیا (۱۳۸۶) در مقاله خود با عنوان «تبیین جامعه‌شناختی احزاب پوپولیستی راست رادیکال جدید در دموکراسی‌های تثبیت‌یافته اروپا»، چرایی پیدایش و دستاوردهای انتخاباتی این احزاب را به لحاظ جامعه‌شناختی بررسی کرده و توضیح داده است که عواملی مانند شکاف‌های اقتصادی و فرهنگی-هویتی میان جامعه میزبان و مهاجران، از علل پیدایش این احزاب در اروپا هستند. به بیان روشن‌تر، دلیل موفقیت انتخاباتی این احزاب، موضع‌گیری آن‌ها در فراگرد مشارکتی و انتخاباتی خود در مخالفت با مهاجرت و همگرایی‌های اقتصادی جهانی بوده است.

ترکاشوند و عبادی (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی مقایسه‌ای جایگاه مهاجرت‌های بین‌المللی در برنامه‌ریزی آمایش سرزمین کشورهای مقصد مهاجرت»، برنامه‌ها و سیاست‌های آمایشی چهار کشور آلمان، استرالیا، کانادا، و ایران را در حوزه مهاجران و پناهندگان بررسی کرده‌اند. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که کشورهای استرالیا، آلمان، و کانادا، سیاست‌های متنوعی را با توجه به شرایط سیاسی، اقتصادی، و فرهنگی، به منظور بهبود وضعیت مهاجران و تسهیل روندهای مهاجرتی با هدف توسعه و پیشرفت این کشورها، در دستورکار قرار داده‌اند؛ در حالی که در ایران، سیاست و برنامه یکپارچه، منسجم، و کارآمدی در سطح ملی در راستای بهره‌مندی از مهاجران و اتباع خارجی وجود ندارد و بیشتر برنامه‌ها و سیاست‌ها، کوتاه‌مدت و مقطعی هستند.

سجادپور (۱۳۸۴) در مقاله‌ای با عنوان «چارچوب‌های مفهومی و عملیاتی در مدیریت مهاجرت بین‌المللی» بر این نظر بوده است که به دلیل پیچیدگی مهاجرت، بایستی از نظریه‌های میان‌برد برای فهم این پدیده بهره‌برداری کرد. این پژوهش پنج اصل اجماعی مدیریت مهاجرت را استخراج و به ایران تعمیم داده است.

بررسی آثار و پژوهش‌های انجام‌شده درباره موضوع مهاجرت، حاکی از این است که تاکنون آثار فراوان و پژوهش‌های ارزشمندی نوشته شده که نشان‌دهنده اهمیت این پدیده در زیست جوامع است. با این حال، در ایران، به‌ویژه در مورد مباحث مربوط به مدیریت سیاسی مهاجران خارجی و نحوه سیاست‌گذاری‌ها در این باره، آثار قابل توجهی به چشم نمی‌خورد و بیشتر پژوهش‌های انجام‌شده تاکنون، مربوط به مهاجرت‌های داخلی یا درباره مفهوم کلی مهاجرت و آمارهای مهاجرتی بوده است؛ بنابراین، خلأ پژوهشی عمیقی در زمینه مطالعات کاربردی مربوط به نحوه مدیریت سیاسی این پدیده وجود دارد؛ از این رو، پژوهش حاضر با

رویکردی مسئله‌محور، در پی پر کردن گوشه‌ای از این خلأ مطالعاتی و راهبردی است و در این راستا، موضوع مدیریت سیاسی اتباع خارجی و بهینه‌سازی نوع نگاه سیاست‌گذاران درباره این موضوع را بررسی کرده است.

۲. چارچوب نظری پژوهش

بر پایه تعریف سازمان بین‌المللی مهاجرت، مدیریت مهاجرت در بردارنده اقداماتی است که توسط سازمان‌های بین‌المللی و دولت‌ها، در مورد جنبه‌های مختلف مهاجرت انجام می‌شود. بر همین اساس، نقش و تأثیر دولت‌ها (به‌عنوان نهادهای سیاست‌گذار) و عملکرد و اقدامات آن‌ها در چگونگی رویارویی با موضوع مهاجرت، پررنگ‌تر می‌شود؛ بنابراین، نهادهای سیاست‌گذار، از مهم‌ترین بازیگران عرصه مدیریت مهاجرت، به‌ویژه در سطوح اجرایی، هستند (موحدی و دیگران، ۱۴۰۰، ۱۰). دولت‌ها، به‌عنوان اصلی‌ترین بازیگران و کنشگران این عرصه تلاش می‌کنند، مدیریت و کنترل آن را به‌دست بگیرند. بخشی از تلاش‌ها در قالب اتخاذ سیاست‌های کلان، در راستای نظم‌دهی به روند مهاجرت بوده است و با تصویب و ابلاغ سیاست‌ها و تبلور آن در قوانین، مقررات، و بخش‌نامه‌های موضوعی گوناگون در عرصه مدیریت مهاجرت، ایفای نقش می‌کنند. سیاست‌ها و قوانینی که دولت‌ها تصویب و اجرا می‌کنند، بر کنشگری آن‌ها در عرصه داخلی و بین‌المللی تأثیر می‌گذارد (گایگر و پیکو^۱، ۲۰۱۰، ۵).

در نگاه یادشده، مفهوم مدیریت مهاجرت بر سه فرایند اساسی استوار است: نخست اینکه، بازیگران و کنشگران از آن به‌منظور مفهوم‌سازی و توجیه مداخلات در حوزه مهاجرت بهره می‌برند؛ دوم، به طیف گسترده‌ای از ابتکارات و شیوه‌های به‌کارگرفته‌شده، به‌عنوان بخشی از سیاست‌های مهاجرت اشاره دارد که بیشتر توسط سازمان‌ها در عرصه ملی و فراملی اجرا می‌شود؛ و سوم، به مجموعه گفتمان‌ها و روایت‌های جدید در مورد مهاجرت و چگونگی پرداختن به آن مرتبط است. بازیگران، شیوه‌ها، و گفتمان‌های مدیریت مهاجرت، به‌هم مرتبط و درعین حال، کاملاً پیچیده و جزئی هستند (موحدی و دیگران، ۱۴۰۰، ۱۴).

سیاست‌های مهاجرتی در عرصه ملی، در بردارنده همه اقدامات و سیاست‌هایی است که دولت‌ها برای مدیریت و تنظیم تغییر و تحرک جمعیت (اعم از داخلی و خارجی)، اتخاذ و اجرا می‌کنند. چارچوب‌های قانونی و اداری کشورهای گوناگون بر شیوه‌های طبقه‌بندی، اعمال، و

1. Geiger & Pécoud

اجرای این سیاست‌ها اثرگذارند؛ همچنین، تحولات تاریخی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، و جایگاه جغرافیایی و ژئوپلیتیکی، بر نحوه اتخاذ و اجرای سیاست‌های مهاجرتی تأثیر می‌گذارند. این سیاست‌ها در دوره‌های مختلف، در کشورهای متفاوت، و به دلایل پرشماری، تغییراتی را تجربه کرده و بازنویسی و بازطراحی شده‌اند (سوفیا، ۲۰۱۵، ۶۶۶-۶۶۳).

گفتنی است (با توجه به توسعه مهاجرت‌های گسترده در سطح جهانی) مدیریت مهاجرت و سیاست‌گذاری در این عرصه بدون مشارکت بین‌المللی امکان‌پذیر نیست؛ از این رو، افزون بر تدوین و اجرای راهبردهای ملی برای مدیریت سیاسی این پدیده، تلاش‌های جهانی با مشارکت کشورهای مبدأ، مقصد، و مهاجران نیز ضرورت دارد. در مجموع مهم‌ترین اصولی که می‌بایست در مدیریت مهاجرت به آن‌ها توجه شود، عبارتند از:

۱. تدوین و اجرای سیاست‌های جامع و منسجم توسط دولت‌ها؛
۲. مدیریت مرزها و مشخص کردن مسیرهای ورودی برای مهاجرت منظم؛
۳. پیگیری سیاست ادغام اجتماعی در راستای تقویت ثبات سیاسی و کاهش بیگانه‌هراسی؛

۴. قانون‌مداری و اطلاع‌رسانی دقیق در مورد سیاست‌های مهاجرتی به مهاجران؛

۵. گردآوری منظم اطلاعات و تجزیه و تحلیل داده‌ها برای تقویت مدیریت مهاجرت؛

۶. انجام پژوهش‌هایی برای درک بهتر علل و پیامدهای مهاجرت؛

۷. همکاری و گفت‌وگوی همه‌جانبه میان دولت‌ها، سازمان‌های بین‌المللی، سازمان‌های مردمی، جامعه مدنی، و انجمن‌های مهاجر، کارفرما، و کارگران بین‌المللی و رسانه‌ها (سازمان بین‌المللی مهاجرت و اداره فدرال مهاجرت^۱، ۲۰۰۵، ۲۵-۲۳).

پژوهش حاضر، بر مبنای رویکردهای ملی و بین‌المللی برای مدیریت مهاجران خارجی در پی تقویت شیوه‌های مدیریت سیاسی در عرصه اتباع خارجی - البته با شناسایی و در نظر گرفتن تهدیدات ناشی از این پدیده - است. این رویکرد با در نظر گرفتن آسیب‌شناسی نحوه مدیریت اتباع خارجی در چهار دهه اخیر شکل گرفته و با توجه به دغدغه اصلی این پژوهش که رفع کاستی‌ها و آسیب‌های موجود در نحوه مدیریت حوزه مهاجران خارجی بوده، در پی مشخص کردن بایسته‌های مدیریت مطلوب سیاسی در این حوزه است.

1. Federal Office for Migration (FOM)

۳. روش پژوهش

از آنجاکه هدف پژوهش حاضر، بهینه‌سازی نوع نگاه سیاست‌گذاران به موضوع مهاجران خارجی و ارائه راهکارهایی برای سیاست‌گذاری مطلوب در این حوزه است، این پژوهش به‌لحاظ هدف، کاربردی است. به‌لحاظ ماهیت داده‌ها و شیوه اجرا نیز از نوع پژوهش‌های توصیفی-تحلیلی به‌شمار می‌آید. بر همین اساس، موضوع موردنظر با بهره‌گیری از ادبیات تجربی و نظری موجود در این باره و در لابه‌لای منابع و اسناد موجود و در دسترس مانند مقاله‌ها، کتاب‌ها، گزارش‌های رسمی نهادهای ملی و بین‌المللی، بررسی شده و سپس، با نگاهی آسیب‌شناسانه و با بهره‌گیری از نتایج پژوهش‌های تطبیقی و علمی و دیدگاه‌های کارشناسان مراکزی مانند مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، رصدخانه ملی مهاجرت، و سایر نهادهای مربوطه، سیاست‌های موجود در حوزه مهاجران خارجی، آسیب‌شناسی و راهکارهایی برای بهبود وضعیت مدیریت و سیاست‌گذاری در حوزه مهاجران خارجی ارائه شده است.

۴. بایسته‌های مدیریت سیاسی مطلوب اتباع خارجی

از ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی، ایران با سیل ورود مهاجران از کشورهای همسایه، به‌ویژه افغانستان و عراق، روبه‌رو بوده که این موضوع در مورد اتباع افغانستانی، تاکنون چندین بار تکرار شده است. با این حال، بررسی وضعیت مدیریت اتباع خارجی در کشور بیانگر وجود نارسایی‌هایی در این حوزه است. مجموعه کاستی‌های موجود در طول مدت چهل سال، سبب افزایش زیست غیرقانونی اتباع خارجی در ایران شده است. مدیریت سیاسی مطلوب و ساماندهی اتباع خارجی، افزون‌بر کاهش چالش‌ها، زمینه‌ساز تدوین راهبردهای منسجم و مدون با هدف بهره‌گیری از فرصت‌ها در این حوزه خواهد شد. دستیابی به سیاست‌گذاری مطلوب در حوزه اتباع خارجی، مانند حوزه‌های دیگر، الزامات و ضرورت‌هایی دارد. با توجه به نقش دولت‌ها در مدیریت سیاسی، به‌ویژه در حوزه اتباع خارجی، در ادامه بایسته‌های مدیریت سیاسی مطلوب اتباع خارجی بر مبنای آسیب‌شناسی، ارائه خواهد شد.

۴-۱. تغییر در نگرش

مدیریت راهبردی مسئله موردبحث در بخش دولتی، هرگز به‌اندازه سال‌های اخیر، ضروری نبوده است. به‌بیان دقیق‌تر، فشارهای مالی و اجتماعی فزاینده، سازمان‌های دولتی را وادار می‌کند که در مورد نحوه عملکردشان بازنگری کرده و اقدامات خود را با توجه به اهداف و

اولویت‌ها ساختار بندی نمایند (فیور و دیگران^۱، ۲۰۱۶، ۴۳۶). پیچیدگی‌های مدیریت در حوزه اتباع خارجی نیز ضرورت حرکت به سوی رویکردهای راهبردی و بلندمدت را دوجندان کرده است. با وجود این، دولت‌های جمهوری اسلامی ایران تاکنون سیاست‌های کوتاه‌مدت و موقتی را در برابر اتباع خارجی، به ویژه اتباع افغانستانی، اعمال کرده‌اند. به بیان دقیق‌تر، فقدان رویکردهای راهبردی کلان و جامع، در هر دوره‌ای موجب شده است که سیاست‌های متفاوت و گاه متضادی در دستورکار قرار گیرد؛ به گونه‌ای که در ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی، اتباع افغانستانی و در سال‌های بعد، اتباع کشور عراق، با آغوش باز در ایران پذیرفته شده (سیاست درهای باز) و از امکانات بسیاری بهره‌مند شدند. حضور گسترده و غیرمجاز اتباع موجب شد که پس از یک دهه، ناگهان سیاست بازگشت اجباری و در ادامه، بازگشت داوطلبانه و سرانجام، سیاست ساماندهی در دستورکار قرار گیرد (مقصودی، ۱۳۹۷، ۸۹). ارزیابی سیاست‌های یادشده و تغییرات پیاپی آن‌ها، نشان‌دهنده ناکارایی این سیاست‌ها است؛ زیرا، سیاست‌های کوتاه‌مدت و مقطعی، نه تنها موجب کاهش هماهنگی میان دستگاه‌ها شده، بلکه سردرگمی اتباع خارجی را در مورد وضعیت و آینده‌شان به همراه داشته است. علت این امر، موقتی دانستن حضور مهاجران در کشور بود (نصراصفهانی و حسینی، ۱۳۹۵، ۷۲)، درحالی‌که روندهای مهاجرت، حاکی از رشد روزافزون حضور آن‌ها بوده است.

عدم به‌کارگیری رویکردهای راهبردی و کلان، موجب شده است که نگرش‌های امنیتی و تهدیدمحور در حوزه مهاجرت، تقویت شده و این امر، زمینه‌ساز غفلت از فرصت‌ها شود. همچنین، داشتن رویکرد مقطعی در زمان‌های مختلف در برابر موضوع مهاجرت، اثربخشی برنامه‌ها را کاهش داده است (ترکاشوند مرادآبادی، ۱۴۰۲، ۱۳). افزون‌براین، روندهای موجود در سیاست‌های مهاجرتی کشورهای دیگر، حاکی از اهمیت مهاجران و شکل‌گیری رقابت در میان کشورها، برای جذب بیشتر مهاجران، به ویژه نخبگان اقتصادی و علمی کشورهای دیگر، با استفاده از امتیازهایی اعم از تابعیت، اقامت، و... در آینده است (جهانبخش و صلواتی، ۱۴۰۰، ۲۰-۱۲). همچنین، تحولات جهانی، حاکی از ادامه و حتی تشدید فرایندهای مهاجرتی است (مارتین^۲، ۲۰۰۷، ۸)؛ بنابراین، به نظر می‌رسد، نخستین مرحله برای تغییر سیاست‌ها، تغییر نگرش در مورد این مسئله است. تدوین و اتخاذ راهبردهای کلان می‌تواند

1. Favoreu et al
2. Martin

بستر ساز انطباق سیاست‌های مهاجرتی با نیازهای جامعه میزبان، حمایت از مهاجران، تقویت تعامل میان جامعه میزبان و مهاجران، تشویق سرمایه‌گذاری در کشور (سازمان توسعه و همکاری اقتصادی^۱؛ سازمان بین‌المللی کار^۲، ۲۰۱۸، ۳۳-۳۲) و در مجموع، افزایش بهره‌گیری از فرصت‌ها و کاهش تهدیدها شود.

در این زمینه می‌توان به تدوین برنامه‌های جدید مهاجرتی در استرالیا، بر پایه رویکرد راهبردی و بلندمدت اشاره کرد. استرالیا در این راهبرد جدید با رویکردهای بلندمدت در پی تقویت برنامه‌ریزی و هماهنگی بیشتر میان ایالت‌ها و دولت مرکزی در حوزه‌های مختلف مهاجرت است (وزارت امور داخلی (استرالیا)^۳، ۲۰۲۳، ۷۹-۷۸). گفتمانی است، رویکردهای بلندمدت به این سبب اهمیت دوچندانی دارند که جریان‌های مهاجرتی، دارای پیچیدگی و تنوع هستند و این امر، مدیریت در این بخش را نیازمند هماهنگی بین‌بخشی می‌کند. به بیان روشن‌تر، با رویکردهای کوتاه‌مدت و مقطعی، مدیریت جامعه در حوزه پیچیده و چندوجهی مهاجرت، اگر ناممکن نباشد، بسیار دشوار خواهد بود.

۲-۴. انسجام در سیاست‌گذاری

سیاست‌گذاری منسجم به دولت‌ها کمک می‌کند تا دستیابی به اهداف را به شیوه‌ای شفاف و عادلانه پیگیری کنند (شاو و دیگران، ۲۰۲۳، ۳۴۰). انسجام در سیاست‌گذاری و اجرای سیاست‌ها در سه سطح نهادی، کارکردی، و بین‌کشوری در حوزه مهاجرت قابل پیگیری است. در سطح نهادی، هدف، ایجاد هماهنگی میان نهادهای متولی حوزه مدیریت اتباع خارجی است؛ در سطح کارکردی، بر انسجام سیاست‌ها و شیوه‌های کاری تدوین شده تمرکز می‌شود؛ و در سطح بین‌کشوری، بر چگونگی حل مسائل مهاجرتی و بهره‌برداری از فرصت‌ها و کاهش چالش‌های این عرصه در قالب توافقات دویا چندجانبه تأکید می‌شود (ناپک و دیگران، ۲۰۰۸، ۱۴-۱۲). اهمیت موضوع انسجام در سیاست‌گذاری موجب شده است که حدود ۶۴ درصد از کشورهای جهان، این روند را برای مدیریت حوزه اتباع خارجی در دستورکار خود قرار دهند (آرینو و دیگران^۴، ۲۰۲۴، ۲۷).

1. Organization for Economic Co-operation and Development (OECD)
2. International Labour Organization (ILO)
3. Department of Home Affairs (Australia)
4. Ariño, et al

بررسی وضعیت مدیریت سیاسی اتباع خارجی در ایران، بیانگر این است که تداخل وظایف، اصطکاک میان دستگاه‌ها، تضاد منافع، و جزیره‌ای عمل کردن نهادهای متولی در این حوزه، از پیامدهای عدم انسجام در مدیریت سیاسی در هر سه سطح یادشده است. در سطح نهادی، نبود نهاد متولی و متمرکز، موجب شده است که بیش از ۲۴ دستگاه و نهاد در موضوع مهاجرت دخیل باشند که از این میان، پنج نهاد وزارت کشور، وزارت اطلاعات، وزارت امور خارجه، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، و فرماندهی کل انتظامی کشور، نقش‌های کلیدی را در حوزه مدیریت و ساماندهی این مسئله ایفا می‌کنند. همچنین، فقدان هماهنگی و همکاری مناسب میان دستگاه‌های یادشده در سال‌های اخیر موجب شده است که تشکیلات اداری گوناگون و گاهی با وظایف موازی و متداخل، از جمله کمیته دائمی پناهندگان (مصوب ۱۳۴۲ هیئت وزیران)، شورای هماهنگی امور آوارگان افغانی (مصوب ۱۳۶۰ شورای امنیت کشور)، شورای هماهنگی اجرایی اتباع بیگانه (موضوع ماده (۱۸۰) قانون برنامه سوم و چهارم توسعه) و سرانجام، کمیسیون ساماندهی اتباع بیگانه (مصوب شورای عالی امنیت ملی) در راستای ایجاد هماهنگی تشکیل شود (جهانبخش، ۱۴۰۰، ۲۴-۱۶). با وجود شکل‌گیری تشکیلات و شوراهای یادشده، موازی‌کاری و گاهی تصمیمات متنوع و متضادی در حوزه اتباع خارجی وجود دارد که سبب تضعیف انسجام در سطح کارکردی شده است. نبود انسجام نهادی سبب تضعیف انسجام در سطح بین‌کشوری نیز شده است؛ زیرا، نهاد متولی و مشخصی که دارای اختیارات لازم برای پیگیری توافق دو یا چندجانبه با کشورها و سازمان‌های بین‌المللی فعال در این عرصه باشد، ایجاد نشده است. بر همین اساس، قدرت رایزنی و فعالیت‌های دیپلماتیک جمهوری اسلامی ایران تضعیف شده است.

آلمان، به‌عنوان یک کشور موفق در عرصه مدیریت مهاجرت، با تمرکز سازمانی حوزه پناهجویی در اداره فدرال مهاجرت و پناهندگی (بامف^۱) که زیر نظر وزارت کشور است، همه نهادهای مرتبط را ملزم می‌کند که از دستورالعمل‌ها و مقررات این سازمان پیروی کنند تا انسجام سیاسی را در دو سطح نهادی و کارکردی ایجاد کند. این امر به یکپارچگی تصمیم‌ها و مقررات کمک زیادی می‌کند. همچنین، در آلمان، با ایجاد سامانه متمرکز «پیک»، همه اطلاعات فردی پناهجویان به‌گونه‌ای متمرکز ثبت شده و این کار در جریان رسیدگی به پرونده

1. Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (BAMF)

افراد، بسیار کاربردی خواهد بود و سبب سرعت گرفتن انجام کارها و همچنین، جلوگیری از ورودهای غیرقانونی خواهد شد (سعیدی، ۱۳۹۹، ۱). ترکیه نیز در سال ۲۰۱۴ با هدف انسجام و تمرکز مدیریتی در حوزه مهاجرت، «اداره کل مدیریت مهاجرت» را بنا نهاد. پیش از این تحول ساختاری، نهادهای دولتی گوناگونی به‌طور هم‌زمان مسئول سیاست‌های مربوط به مهاجرت بودند. آن‌گونه که در این قانون پیش‌بینی شده است، اداره کل مدیریت مهاجرت و سازمان‌های آن که در سطح استانی نهادینه شده‌اند به‌تدریج مسئولیت‌های پلیس ملی ترکیه را به‌عهده گرفتند (اوستویجی^۲، ۲۰۱۹، ۹-۸).

بنابراین، براساس تجارب کشورها و با توجه به فراوانی مراکز تصمیم‌گیری در حوزه اتباع خارجی در کشور، ایجاد انسجام سیاسی در سه سطح نهادی، کارکردی، و بین‌کشوری ضرورت دارد. در این میان، ایجاد انسجام نهادی برای تقویت مدیریت یکپارچه و جلوگیری از بخشی‌نگری و جزیره‌ای عمل کردن و همچنین، پیگیری توافقی‌های برون‌مرزی با توجه به جایگاه ایران در میان کشورهای مهاجرپذیر، ضرورتی گریزناپذیر است. گفتنی است، برپایه ماده ۸۶ برنامه هفتم توسعه، وزارت کشور با هماهنگی دبیرخانه شورای عالی امنیت ملی، موظف به ایجاد سازمان ملی مهاجرت شده است (مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۳). چنانچه بسترهای قانونی لازم برای تقویت انسجام و تمرکز اختیارات سازمان یادشده تدوین و تصویب شود، می‌توان به ایجاد مدیریت سیاسی مطلوب و منسجم در حوزه مهاجرت امیدوار بود.

۳-۴. تقویت و به‌روزرسانی زیرساخت‌های قانونی

نظم اجتماعی در جهان مدرن از طریق اقتدار دولتی سازماندهی می‌شود و قدرت حکومت با ایجاد و اجرای قوانین موضوعه نمود و بروز می‌یابد. به‌بیان دقیق‌تر، مهم‌ترین ابزار رسمی برای کنترل اجتماعی در جوامع امروزی قانون است؛ زیرا، جوامع امروزی در مقیاس‌های مختلف، توسعه یافته‌اند و بر پیچیدگی‌های آن‌ها افزوده شده است. کنترل و مدیریت این‌گونه جوامع دارای پیچیدگی‌های فراوان، نیازمند تدوین قوانین و مقرراتی است تا الگوهای رفتاری مناسب را تعیین و با قدرت از این الگوها حمایت و پشتیبانی کنند و برای اشخاصی که الگوهای رفتاری را رعایت

1. Directorate General of Migration Management (DGMM)

2. Üstübcü

نمی‌کنند، محدودیت‌ها و جرایمی را در نظر بگیرد (کاریباندی^۱، ۲۰۲۲، ۱۱-۱۰). این امر موجب خواهد شد که معیارهایی برای رفتارهای درست و نادرست تعیین شود و تعارض در جامعه کاهش یابد و همچنین، امکان دسترسی به عدالت برای همه اقشار جامعه فراهم شود. به بیان روشن‌تر، قانون، نقش بنیادینی در اعمال حاکمیت و مدیریت سیاسی در دوران مدرن دارد.

بررسی قوانین جمهوری اسلامی ایران در چهار حوزه اصلی اقامت و ورود، تابعیت، استملاک، و اشتغال، بیانگر عدم تناسب میان قوانین و مشکلات در حوزه اتباع خارجی است. این شرایط، ناشی از دو مسئله مهم است؛ نخست اینکه، بسیاری از قوانین موجود، مربوط به سال‌های بسیار دور بوده و به‌هیچ‌روی توانایی حل مشکلات امروزی را ندارند؛ به‌گونه‌ای که مهم‌ترین قانون در حوزه ورود و اقامت، «قانون راجع به ورود و اقامت اتباع خارجه در ایران» مصوب ۱۹ اردیبهشت ۱۳۱۰ شمسی و مهم‌ترین قانون در حوزه استملاک، «قانون راجع به اموال غیر منقول اتباع خارجی»، مصوب سال ۱۳۱۰ مجلس شورای ملی است. در حوزه تابعیت نیز قانون مدنی ایران، مصوب سال ۱۳۰۷ حاکم است و با وجود اصلاح برخی از مواد این قانون، به‌ویژه اعطای تابعیت به فرزندان مادر ایرانی در چند مرحله (۱۳۸۵ و ۱۳۹۸)، همچنان بسیاری از مشکلات در این حوزه حل نشده باقی مانده است. در حوزه اشتغال نیز براساس قانون کار مصوب ۱۳۶۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام، اتباع خارجی در ایران در صورتی می‌توانند مشغول به‌کار شوند که روادید همراه با حق کار مشخص و همچنین، پروانه کار مطابق با قوانین و آیین‌نامه‌ها داشته باشند. در ماده «۱۲۱» این قانون، شرط صدور پروانه کار، نبودن اتباع ایرانی داوطلب دارای تحصیلات و تخصص مشابه اتباع خارجی درخواست‌کننده کار است. در مواد دیگر، قیدها و محدودیت‌هایی، از جمله تمدید یک‌ساله پروانه کار، شرایط اقامت ده‌ساله برای تمدید، و... موجب شده است که اتباع خارجی، تمایلی به دریافت پروانه کار نداشته باشند (قانون کار، ۱۳۶۹)؛ به‌گونه‌ای که بنابر آمارهای موجود، شاغلان فاقد پروانه، چهار برابر اتباع خارجی دارای پروانه کار برآورد شده‌اند (خسروشاهی، ۲۱ فروردین ۱۴۰۱).

افزون‌براین، ضعف قوانین این حوزه به دلیل روزآمد نبودن آن‌ها، باعث شده است که هزینه‌های عمل مجرمانه، بسیار پایین بوده و بازدارندگی لازم را در این زمینه نداشته باشند (آذری، ۱۴۰۳/۸/۶)؛ در حالی که مبنای اصلی سیاست بازدارندگی، تهدید به مجازات یا

1. Karibandi

اجرای آن برای کاهش انگیزه جرم است. هدف این سیاست، استفاده از مجازات به‌عنوان عنصری بازدارنده برای جلوگیری از تکرار جرم و کاهش انگیزه دیگران برای انجام عمل مجرمانه است (دادبان و آقایی، ۱۳۸۸، ۱۲۷). بررسی قوانین یادشده نشان می‌دهد که تفاوت‌های بنیادینی در موضوع مهاجرت و مسائل آن در دوران اخیر نسبت به زمان نگارش آن قوانین وجود دارد و در واقع، این قوانین، تناسبی با شرایط و تحولات اخیر ندارند. همان‌گونه که اشاره شد، هجوم گسترده جمعیت انسانی به‌سوی مرزهای ایران از سال ۱۳۵۸ آغاز شده است؛ بنابراین، رویکرد این قوانین و آیین‌نامه‌های اجرایی مرتبط با آن در شرایط فعلی، قابلیت اجرا ندارد و نیازمند اصلاحات اساسی است.

در این زمینه می‌توان به تغییر قوانین مهاجرتی کشورهای مهاجرپذیری همچون ترکیه اشاره کرد که در سال ۲۰۱۴، براساس شرایط و وضعیت جدید، مورد بازنگری و تغییرات اساسی قرار گرفت و این کار، موجب بهبود جایگاه این کشور در حوزه مدیریت مهاجرت در سطح جهانی شد (سولانو و هادلستون^۱، ۲۰۲۰، ۲). آلمان نیز در سال‌های اخیر، قوانین مهاجرتی خود را در راستای جذب نخبگان و کارگران ماهر، پیوسته به‌روزرسانی کرده است. آخرین اصلاحات در قوانین مهاجرتی این کشور در ژوئن سال ۲۰۲۳ با هدف تسهیل ورود و جذب نخبگان و کارگران ماهر به‌تصویب رسیده است (براکلر-کوخل و رینر^۲، ۲۰۲۴، ۱). البته این نکته را نیز باید در نظر داشت که تغییرات ایجادشده مبتنی بر رویکردهای راهبردی تدوین‌شده در حوزه مهاجرت است؛ به‌عنوان مثال، آلمان در دهه اخیر —به‌منظور جذب نیروی کار مطابق با راهبردهای کلان توسعه صنعتی کشور— تغییراتی را در قانون، در دستورکار قرار داده است.

۴-۴. ایجاد سامانه اطلاعاتی

در عصر جدید، مدیریت مطلوب در هر حوزه‌ای، مبتنی بر اطلاعات است و بدون پشتیبانی اطلاعاتی دقیق و مدرن، اداره مطلوب حکومت امکان‌پذیر نیست. این امر زمینه‌ساز بهبود کارایی و عملکرد دولت در ارائه خدمات، تقویت همکاری و هماهنگی میان بخش‌های مختلف، بهبود سیاست‌گذاری مبتنی بر اطلاعات، و تقویت همکاری‌ها با بخش خصوصی و بهره‌گیری از ظرفیت آن‌ها در مدیریت جامعه خواهد شد. به‌بیان دقیق‌تر، مدیریت مطلوب

1. Solano & Huddleston
2. Braeckeler-Kogel & Rehner

مبتنی بر اطلاعات، سبب ایجاد درک بهتر برای تدوین و تحقق برنامه‌ها و سیاست‌ها شده است (مک‌کلور و جی‌گر^۱، ۲۰۰۸، ۲۵۸).

بهره‌گیری از اطلاعات در عرصه مدیریت سیاسی اتباع خارجی از چند منظر مهم است. نخست اینکه، دسترسی نهادهای متولی به اطلاعات و داده‌ها، منجر به تدوین راهبردهای منسجم و اجرای سیاست‌های مؤثر برای کاهش چالش‌ها و افزایش بهره‌گیری از فرصت‌ها خواهد شد؛ دوم اینکه، زمینه تقویت پژوهش‌ها در حوزه مدیریت اتباع خارجی را که از ملزومات مدیریت موفق است فراهم می‌کند (سازمان بین‌المللی مهاجرت و اداره فدرال مهاجرت، ۲۰۰۵، ۶۹-۶۶)؛ سوم اینکه، امکان پایش و ارزیابی میزان اثرگذاری سیاست‌های مدیریت مهاجرت را به‌ویژه در زمینه بهره‌برداری از عواید و مزایای مهاجرت برای جامعه و اقتصاد کشور فراهم می‌کند و سرانجام، امکان مدیریت زیست اتباع خارجی بر پایه اطلاعات و فناوری در عصر جدید تقویت شده است. در این راستا، در دو دهه اخیر، پیوندهای مستحکمی بین سیاست و فناوری برای تقویت مدیریت سیاسی در حوزه مهاجرت ایجاد شده است؛ به‌گونه‌ای که در ایالات متحده آمریکا، توافقات عملیاتی بین وزارت امنیت داخلی (به‌عنوان متولی مدیریت مهاجرت) با شرکت‌هایی مانند مایکروسافت، پالانتیر، و آمازون سبب توسعه استفاده از منابع داده‌ها و تجزیه و تحلیل آن‌ها شده است. نتیجه این همکاری‌ها، بهبود کنترل و مدیریت جامعه مهاجران، از پرداخت‌ها گرفته تا استفاده از شبکه‌های اجتماعی و خدمات عمومی ضروری مانند آموزش و مراقبت‌های بهداشتی، بوده است (میسنر و تیلور^۲، ۲۰۲۴، ۲۲۴۰-۲۲۳۹). این موضوع در مورد کنترل و مدیریت اتباع خارجی غیرمجاز، از اهمیت دوچندانی برخوردار است. به بیان دقیق‌تر، با ظرفیت‌های ایجادشده در نتیجه توسعه فناوری‌ها، امکان ایجاد تفاوت میان زیست مجاز و غیرمجاز فراهم شده است. دولت، به‌عنوان متولی این حوزه، می‌تواند با بهره‌گیری از ظرفیت‌های موجود، شرایط زیست غیرمجاز را دشوار کرده و به‌سوی افزایش محدودیت‌ها برای اتباع غیرمجاز حرکت کند.

۴-۵. پیگیری ادغام اجتماعی

تحلیل افکار عمومی، حکایت از این دارد که احساسات ضد‌مهاجرتی، ریشه در اقتصاد و

1. McClure & Jaeger
2. Meissner & Taylor

فرهنگ دارد. در حوزه اقتصادی، شهروندان، نگران از دست دادن مشاغل و افزایش هزینه‌های دولت برای خدمت‌رسانی به اتباع خارجی هستند. مسئله اصلی در حوزه فرهنگی نیز وجود تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی است (بلومرَد و دیگران^۱، ۲۰۲۳، ۲-۳). به‌گونه‌ای که در اوایل دهه ۱۹۹۰، کشاورزان، صنعتگران، و کارگران، به‌گونه‌ای گسترده از احزاب پوپولیستی، به دلیل مواضع ضد‌مهاجرتی آن‌ها، حمایت کردند (سردارنیا، ۱۳۸۶، ۲۰۶). البته روند یادشده در حمایت از احزاب ضد‌مهاجرت در دهه‌های اخیر، به‌ویژه در جوامع غربی، بار دیگر تقویت شده است که در پیروزی دونالد ترامپ، نمود فراوانی داشت. در این راستا، ۵۵ درصد از آمریکایی‌های شرکت‌کننده در نظرسنجی گالوپ گفته بودند که از کاهش مهاجرت حمایت می‌کنند؛ در حالی که این رقم در سال ۲۰۲۰، حدود ۲۸ درصد بوده است (جوردن^۲، ۶ نوامبر ۲۰۲۳)؛ از این رو، رفع مشکلات اجتماعی و فرهنگی برای کاهش تعارضات اجتماعی میان جامعه میزبان و اتباع خارجی، امری ضروری است.

مفهوم ادغام اجتماعی، به‌عنوان روی دیگر سکه طرد اجتماعی، راهکار جبران‌کننده و سیاستی با هدف بازگرداندن طردشدگان و آسیب‌دیدگان اجتماعی است. گیدنز^۳ در این باره بر این نظر است که با رشد جهانی شدن و یکپارچگی اقتصاد جهانی، مهاجرت‌های بین‌المللی نیز افزایش یافته و در آینده نیز بیشتر خواهد شد و افزایش مهاجرت‌های بین‌المللی در کشورهای مهاجرپذیری که تنوع و تعارض‌های قومیتی دارند، موجب افزایش تنش‌ها خواهد شد؛ بنابراین، وی بحث ادغام را در راستای کاهش تعارضات در جامعه میزبان مطرح می‌کند (گیدنز، ۱۳۸۷، ۳۷۳). یکی از مهم‌ترین راهبردها در این راستا، سیاست ادغام اجتماعی است. گفتمنی است، مدیریت سیاسی مطلوب می‌بایست بهره‌گیری از سیاست ادغام اجتماعی را در مورد اتباع خارجی ای که ورود، اقامت، و اشتغال آن‌ها مجاز است، در دستورکار قرار دهد.

یکی از مهم‌ترین ابزارهای ادغام اجتماعی، آموزش مهاجران است. در این راستا، مدرسه، ابزار قدرتمندی برای هویت‌سازی و ایجاد حس مشترک شهروندی، به‌ویژه در میان جوانان و کودکان، است (اونسس-سگارا و دومینگو-کوسکویولا^۴، ۲۰۲۴، ۱۵۷). در ایران، با وجود مشکلاتی که

1. Bloemraad et al
2. Jordan
3. Giddens
4. Onses-Segarra & Domingo-Coscollola

در ثبت نام فرزندان اتباع خارجی وجود داشت، فرمان رهبر معظم انقلاب مبنی بر اینکه کودکان افغانستانی، حتی مهاجران غیرقانونی، نباید از تحصیل محروم باشند (تسنیم، ۲۷ اردیبهشت ۱۳۹۴) موجب شد که مشکلات ایجادشده در مسیر تحصیل کودکان افغانستانی رفع شود.

یکی دیگر از مشکلات ایجادشده در نتیجه غفلت از ادغام اجتماعی، مربوط به اتباع خارجی متولد ایران است. این دسته از اتباع خارجی که در حال حاضر به نسل دوم و سوم نیز رسیده‌اند و وابستگی فرهنگی کمی به سرزمین مادری خود داشته و در جامعه ایران نیز به رسمیت شناخته نشده‌اند (کشاورز قاسمی و نادرپور، ۱۳۹۸، ۱۳۱)؛ بنابراین، تعلق به جامعه مادری و جامعه میزبان ندارند که این امر زمینه‌ساز زیست آن‌ها در حاشیه جامعه ایران شده است. این شرایط در بلندمدت می‌تواند پیامدهای فراوانی برای کشور داشته باشد. در مجموع، مدیریت سیاسی اتباع خارجی ایجاب می‌کند که رویکرد همگرایانه‌ای برای جامعه‌پذیر کردن آن‌ها، با استفاده از ابزارهای آموزشی و پرورشی در بلندمدت در دستورکار قرار گیرد تا از پیامدها و چالش‌های ناشی از منازعات اجتماعی کاسته شود.

۴-۶. به‌کارگیری ظرفیت‌های علمی

پیچیدگی و تنوع چالش‌ها و فرصت‌های مهاجرت، مدیریت در این عرصه را بدون مشارکت مؤسسه‌های علمی و نهادهای مردمی، ناممکن می‌کند. دانشگاه‌ها با تحلیل و ارزیابی تصمیمات مربوط به این حوزه می‌توانند نقش مؤثری ایفا کنند و نهادهای مردمی نیز، قابلیت همکاری و همراهی با دولت را برای کمک به بهبود روند ادغام و پذیرش و اجرای سیاست‌ها دارند. متأسفانه در عرصه سیاست‌گذاری در حوزه مهاجرت، به‌ویژه مهاجران خارجی، به‌رغم همکاری‌ها و ایجاد سازمان‌های مردم‌نهاد، هنوز از این ظرفیت‌ها به‌اندازه کافی و به‌درستی استفاده و بهره‌برداری نشده است.

همان‌گونه که اشاره شد، موضوع مدیریت اتباع خارجی، یک موضوع پیچیده و دارای ابعاد متنوعی است؛ بنابراین، مدیریت مطلوب در این زمینه باید با در نظر گرفتن همه ابعاد انجام شود و این امر، نیازمند مشارکت و همکاری بخش‌های گوناگون جامعه، اعم از نهادهای متولی، مؤسسه‌های دانشگاهی، و نهادهای مردمی فعال در این حوزه و همچنین، مشارکت در سطح جهانی است (اسپه‌چاله^۱، ۲۰۱۰، ۱۲۴). همکاری نهادهای اجرایی با بخش علمی و

1. Speciale

دانشگاهی جامعه باعث می‌شود که تنظیم برنامه‌ها و سیاست‌های لازم برای پیشبرد امور با یک پشتوانه علمی و منطقی پیش رفته و دستیابی به نتیجه مطلوب، آسان‌تر شود؛ بنابراین، بهره‌گیری از مراکز و نهادهای پژوهشی و تخصصی فعال در زمینه مهاجرت، به‌منظور شناخت کامل واقعیت‌های این پدیده و آینده‌پژوهی و برنامه‌ریزی برای آینده، از نیازهای جدی این حوزه به‌شمار می‌آید؛ از این‌رو، بهره‌گیری از اندوخته‌های علمی و تجربی مؤسسه‌های علمی و دانشگاهی، به‌عنوان یکی از ارکان نظام حل مسئله، باید در دستورکار قرار گیرد. به‌بیان روشن‌تر، تقویت رکن پژوهشی و راهبردی در این عرصه، زمینه‌ساز افزایش اثرگذاری سیاست‌ها و کاهش پیامدهای منفی این مسئله خواهد بود. سازمان‌های مردم‌نهاد نیز که در چارچوب جامعه مدنی قرار دارند، یکی دیگر از ارکان مهم جوامع هستند که با ارائه خدمات به بخش‌های مختلف جامعه، ایفای نقش می‌کنند؛ به‌ویژه نهادهای مربوط به اتباع خارجی و پناهندگان که به‌منظور حمایت از این قشر در مسیر مطالبات آن‌ها و در تعامل با حاکمیت، گام برمی‌دارند.

۷-۴. توسعه ارتباطات فراسرزمینی

پدیده مهاجرت در عصر کنونی، جهانی شده است و به‌همین دلیل، مدیریت این موضوع، نیازمند همکاری‌های جهانی و توسعه دیپلماسی در این زمینه است. تاکنون نهادها و سازمان‌های بین‌المللی پرشماری در سطح جهانی ایجاد شده و فعالیت می‌کنند. این سازمان‌ها به‌دلیل جایگاه بین‌المللی خود، دارای قدرت بازیگری فراوانی هستند و همچنین تجربه‌های قابل توجهی در این سازمان‌ها انباشته شده است که می‌تواند برای کشورهای مهاجرپذیری مانند ایران، مفید باشد. افزون‌براین، در قالب این سازمان‌ها، امکان ایجاد همکاری و مشارکت میان کشورهای مهاجرپذیر و مهاجرفرست وجود دارد. در همین راستا، جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۸۰، همکاری‌هایی با کمیساریا و دولت افغانستان برای بازگشت داوطلبانه اتباع افغانستانی به کشورشان داشته (مختارزاده و انصاری، ۱۴۰۱، ۱۰۸) که نیازمند تقویت است. با این حال، تناسبی میان جایگاه ایران در پذیرش مهاجران خارجی و ارتباطات با نهادهای بین‌المللی وجود ندارد. این درحالی است که دولت ترکیه، همکاری گسترده‌ای را با سازمان‌های بین‌المللی به‌منظور ایجاد سیاست‌ها و اقدامات جامع برای مدیریت پایدار مهاجرت، در دستورکار قرار داده (سازمان بین‌المللی مهاجرت در ترکیه^۱،

1. IOM in Türkiye

۲۰۲۴) و توانسته است در سال ۲۰۱۶ با توافقی با اتحادیه اروپا، کمک‌های مالی حدود ۶ میلیارد یورویی را برای کنترل جریان‌های مهاجرتی دریافت کند (والیس^۱، ۱۸ دسامبر ۲۰۲۰).

همچنین، بهره‌گیری از ظرفیت دیپلماسی مهاجرت و همکاری با کشورهای مهاجرفرست در راستای مدیریت ورود مهاجران به کشور، لازم و ضروری است. کمک به کشورهای مبدأ و ترانزیت مهاجرت در راستای مدیریت روندهای مهاجرتی و جلوگیری از قاچاق انسان و مبارزه با شبکه‌های جنایتکار بین‌المللی از ضروریات مدیریت بلندمدت و چندجانبه است. کمک به کشورهای مبدأ برای کاهش مشکلات ناشی از بی‌ثباتی سیاسی، بهبود شرایط زیست، و کاهش فقر و بیکاری، از جمله شرایطی است که می‌تواند در مدیریت جریان‌های مهاجرتی مؤثر باشد (اسپه‌چاله، ۲۰۱۰). این موضوع در مورد کشور افغانستان با توجه به شرایط زیست نامناسب در آن، بسیار ضروری است. به بیان روشن‌تر، تازمانی که شرایط زیست در این کشور بهبود نیابد، نمی‌توان به موفقیت در کنترل جریان‌های مهاجرتی از این کشور امیدوار بود.

۸-۴. مدیریت ورود و جذب اتباع خارجی

جغرافیا در مهاجرت نوین (باوجود تسهیل شرایط و جهانی شدن) همچنان نقش مهمی دارد؛ از این‌رو، نزدیکی جغرافیایی مناطق مناسب زیست، مهاجرت را، به‌ویژه برای مهاجرت‌های اجباری، تسهیل می‌کنند (مک‌اولیف و اوچو، ۲۰۲۴، ۵۵). جمهوری اسلامی ایران، به‌دلیل قرارگیری در منطقه غرب آسیا، همواره با سیل آوارگان و مهاجران اجباری روبه‌رو بوده است؛ از این‌رو، کنترل مرزها و مدیریت عبور اتباع خارجی، اهمیت فراوانی دارد. در کنار کنترل مرزها، ایجاد اردوگاه‌های مراقبتی و کمپ‌هایی برای بررسی درخواست‌های مهاجران ورودی به کشور و غربالگری آن‌ها نیز ضروری است. در حال حاضر، عموم قوانین و مقررات حوزه اشتغال اتباع خارجی، مربوط به جذب کارگران غیرماهر و شکل‌گیری ارتباط غیررسمی میان بازار کار ایران و کارگران خارجی است؛ درحالی‌که جذب نیروی انسانی ماهر، با تمرکز بر بین‌المللی‌سازی آموزش عالی و استفاده از رویکرد چرخش نخبگان و نگهداشت دانشجویان با استعدادی که در کشور تحصیل می‌کنند، از اقدامات فوری و لازم در این زمینه است (رصدخانه مهاجرت ایران، ۱۴۰۰، ۳۵). به‌همین سبب، در وهله نخست، لازم است که اقداماتی در راستای شناسایی این افراد انجام

1. Wallis

شود و سپس، نهادهای مسئول، برنامه‌هایی را به منظور ارتباط بیشتر و مؤثرتر با نخبگان، تدوین و اجرا کنند. تدوین برنامه‌ها و سیاست‌های هماهنگ و اثرگذار و به‌روزرسانی قوانین و رفع کاستی‌های آن‌ها در این زمینه می‌تواند راهگشا باشد. در این مورد نیز رجوع به کشورهای موفق در زمینه جذب نخبگان و بررسی آثار مثبت این اقدام در وضعیت آن کشورها و همچنین، استفاده از تجربه‌های آن‌ها، خالی از لطف نیست.

ترکیه یکی از کشورهایی است که در سال‌های اخیر تلاش کرده است، سهم خود را در بازار جذب دانشجویان بین‌المللی افزایش دهد. این کشور تا پیش از ورود به قرن ۲۱، به‌عنوان کشوری مهاجرفرست شناخته می‌شد، اما از ابتدای هزاره سوم، اصلاح قوانین مهاجرتی به منظور تلاش برای بهبود وضعیت اقتصادی و در راستای جذب مهاجران و نخبگان و همچنین، بازگشت نخبگان ترکیه‌ای به کشور، مورد توجه سیاستمداران این کشور قرار گرفت. این کشور، حتی با دادن فرصت‌های مطالعاتی به کشورهای کمتر توسعه‌یافته، تلاش کرده است افراد نخبه و با استعداد کشورهای یادشده را جذب کند. در راستای سیاست‌های جذب نخبگان در ترکیه، اقداماتی مانند راه‌اندازی وبسایت بورسیه‌های ترکیه، افزایش تعداد دانشگاه‌ها، افزایش تعداد بورسیه‌شوندگان، برداشتن محدودیت‌های ثبت‌نام، و... انجام شده است. یکی دیگر از سیاست‌های مهاجرتی مهم ترکیه، سیاست جذب سرمایه‌گذاران خارجی است. این کشور از سال ۲۰۱۸، قوانین خود را برای دادن تابعیت به اتباع خارجی از طریق سرمایه‌گذاری، تغییر داده است (رصدخانه مهاجرت ایران، ۱۴۰۰، ۱۳-۴).

کانادا نیز از جمله کشورهایی است که در زمینه جذب و ادغام نخبگان مهاجر در بازار کار و در جامعه، موفق عمل کرده است. یکی از اقدامات این کشور برای جذب نخبگان بامهارت، تبدیل کارگران موقت بامهارت و حرفه‌ای به افراد مقیم دائم است. کانادا در این راستا از سال ۲۰۰۸، کلاس‌های CEC (کلاس تجربه کانادا) را راه‌اندازی کرده است که از طریق آن، افراد دارای تجربه و مهارت کاری و مدیریتی را در بازار کار این کشور جذب می‌کند. این کار نیازمند داشتن شرایطی مانند سابقه کار و تسلط به زبان انگلیسی یا فرانسه و داشتن مهارت است که باعث می‌شود، افراد کم‌مهارت جذب نشوند (بوید و نائومی^۱، ۲۰۱۲، ۱۴۲). در همین راستا، لازم است جمهوری اسلامی ایران نیز با جذب افراد نخبه و سرمایه‌های

1. Boyd & Alboim

اجتماعی برای جبران کاستی‌های مربوط به سرمایه‌های انسانی (به‌دلیل پدیده فرار مغزها)، سیاست‌های جذب نخبگان را در دستورکار قرار داده و برای قانونمند کردن فرایندهای پذیرش و مهاجرت اتباع خارجی به ایران، به‌ویژه از کشورهای همسایه‌ای مانند افغانستان، با توجه به انکارناپذیر بودن این مسئله به‌دلیل نزدیکی جغرافیایی و فرهنگی، اقدام کند.

نتیجه‌گیری

مدیریت سیاسی اتباع خارجی در کشور و روندهای مهاجرتی، با توجه به تسهیل و توسعه ارتباطات و شرایط مهاجرت، به یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های کشورهای جهان، به‌ویژه کشورهای میزبان و کشورهایی که در مسیر جریان‌های مهاجرتی قرار دارند، تبدیل شده است. جمهوری اسلامی ایران نیز به‌دلیل واقع شدن در منطقه غرب آسیا، در دهه‌های اخیر، یکی از مهم‌ترین کشورهای پذیرنده مهاجر بوده و این امر، مشکلات و چالش‌های پرشماری را ایجاد کرده است. غفلت چندین‌ساله از این موضوع با رویکردهای مقطعی، سبب افزایش مشکلات در حوزه اتباع خارجی شده است؛ از این‌رو، تغییر سیاست‌های مهاجرتی برای ساماندهی و مدیریت مطلوب این مسئله، ضروری است. البته مدیریت مهاجرت در جمهوری اسلامی ایران، به‌دلیل قرار گرفتن در منطقه غرب آسیا و میزبانی از تعداد زیادی از مهاجران و همچنین، قرارگیری در مسیرهای مهاجرتی، بسیار پیچیده و چندبعدی است. با این حال، با درپیش گرفتن برخی سیاست‌ها می‌توان به‌سوی مدیریت مطلوب در این حوزه گام برداشت.

تغییر نگرش و حرکت به‌سوی رویکردهای راهبردی و بلندمدت می‌تواند زمینه‌ساز تقویت سیاست‌های مهاجرتی در کشور شده و بستر شکل‌گیری انسجام سیاسی در سطوح نهادی، کارکردی، و فراسرزمینی را فراهم کند. این دور رکن ابتدایی، اساس تغییر در رویکردهای مدیریت سیاسی در حوزه اتباع خارجی است. در راستای پیشبرد رویکردهای کلان و ایجاد انسجام سیاسی سه‌گانه، ضرورت تدوین قوانین جامع و روزآمد به‌عنوان رکن سوم، اهمیت می‌یابد. افزایش بازدارندگی در قوانین افزون‌بر کاهش جرم، شرایط لازم را برای کنترل و اعمال محدودیت بیشتر بر اتباع غیرقانونی، فراهم می‌کند. درهمین راستا، بهره‌گیری از اطلاعات و پیوند آن با فناوری‌های نوین، زمینه اعمال محدودیت‌ها را برای ایجاد تفاوت میان زیست مجاز و غیرمجاز، به‌عنوان حلقه گمشده در مدیریت سیاسی اتباع خارجی، فراهم خواهد کرد. کنترل مرزهای کشور و مدیریت ورود و جذب اتباع خارجی بر مبنای نیازهای کشور، از بایسته‌های

دیگر مدیریت سیاسی به منظور کاهش ورود و زیست اتباع خارجی به صورت غیر مجاز است. گفتمنی است، اتباع خارجی غیر مجاز، به دلیل نداشتن رابطه رسمی با حاکمیت سیاسی، پرچالش ترین بخش از جمعیت اتباع خارجی به شمار می آیند که نیازمند اعمال کنترل بیشتر در راستای طرد یا افزایش محدودیت های زیست هستند. شرایط یاد شده امکان افزایش فشار حاکمیت سیاسی را بر این قشر از جمعیت اتباع خارجی فراهم می کند.

در کنار ایجاد محدودیت ها برای اعمال حاکمیت سرزمینی بر جمعیت اتباع خارجی، ادغام اجتماعی در راستای کاهش جریان های ضد مهاجرتی و تنش های فرهنگی میان جامعه اتباع خارجی و شهروندان نیز ضروری است. این موضوع در مورد کودکان و اتباع خارجی متولد ایران از اهمیت بیشتری برخوردار است. افزون بر موارد یاد شده، که غالباً در حوزه قلمرو سرزمینی اعمال می شود، مدیریت سیاسی مطلوب، نیازمند انجام اقدامات فراملی با هدف بهره گیری از ظرفیت های بین المللی (اعم از کشورها و سازمان های بین المللی) است. وجود سازمان های بین المللی در این عرصه، فرصت مناسبی را برای جمهوری اسلامی ایران، به عنوان یکی از مهم ترین کشورها در عرصه مهاجرپذیری و ترانزیت مهاجر، ایجاد کرده است. افزون بر این، همکاری با کشورهای منطقه، به ویژه کشورهای مهاجر فرست، به منظور کنترل مهاجرت های اجباری و بهبود شرایط زیست، ضروری است.

نمودار شماره (۱). بایسته های مدیریت سیاسی در حوزه اتباع خارجی

*

منابع

- آراسته، ابوالفضل؛ کهرازه، یاسر؛ صلاح، مهدی؛ هاشمی باغی، زینب (۱۴۰۲). طراحی الگوی مطلوب مدیریت اتباع افغانستانی در استان سیستان و بلوچستان با رویکرد نظریه پردازی داده بنیاد. پژوهش های راهبردی سیاست، ۱۲(۴۴)، ۳۰۴-۲۶۹.
- آذری، علی (۶ آبان ۱۴۰۳). سخنگوی کمیسیون حقوقی و قضائی مجلس: مجازات های موجود برای برخورد با ورودهای غیر مجاز بازدارندگی لازم را ندارد. پایگاه خبری وکلا پرس، در دسترس در: <https://vokalapress.ir/?p=66567>
- ترکاشوند مرادآبادی، محمد (۱۴۰۲). سالمندی جمعیت در ایران: نتایج داده کاوی آینده نگر. تهران: مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی.
- ترکاشوند، زهرا؛ عبادی، ابوالفضل (۱۴۰۰). بررسی مقایسه ای جایگاه مهاجرت های بین المللی در برنامه ریزی آمایش سرزمین کشورهای مقصد مهاجرت (مطالعه موردی: استرالیا، آلمان، کانادا، ایران). فصلنامه راهبرد توسعه، شماره ۶۸، ۱۰۹-۷۰.
- تسنیم (۲۷ اردیبهشت ۱۳۹۴). یک دستور از رهبر انقلاب: هیچ دانش آموز افغانستانی، از تحصیل بازماند؛ حتی غیرقانونی. خبرگزاری تسنیم، اخبار فرهنگی، شماره خبر: ۷۴۱۸۸۳، در دسترس در: <https://tn.ai/741883>
- جهانبخش، مصطفی؛ صلواتی، بهرام (۱۴۰۰). آسیب شناسی مدیریت مهاجرت در ایران؛ با نگاهی به رویکرد کشورهای منتخب. تهران: مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی.
- جهانبخش، مصطفی (۱۴۰۰). تحلیلی بر وضعیت مهاجرت در ایران؛ اظهار نظر کارشناسی درباره لایحه تشکیل سازمان مهاجران اتباع خارجی. تهران: مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی.
- حاتمی، محمدرضا (۱۴۰۰). سیاست گذاری مطلوب مهاجرت و حضور مهاجرین افغان در جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه پژوهش های سیاسی جهان اسلام، ۱۱(۱)، ۱۷-۱.
- خسروشاهی، ندا (۱۴۰۱/۰۱/۲۱). تازه ترین آمار اتباع خارجی فاقد پروانه کار. خبرگزاری دانشجویان ایران ایسنا، کد خبر: ۱۴۰۱۰۱۲۱۱۱۳۵۹، در دسترس در: isna.ir/xdLqZm
- دادبان، حسن؛ آقایی، سارا (۱۳۸۸). بازدارندگی و نقش آن در پیشگیری از جرم. فصلنامه حقوق، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، ۳۹(۳)، ۱۴۸-۱۲۵.
- رصدخانه مهاجرت ایران (۱۴۰۰). نگاهی به تجربه کشورهای ترکیه، قطر، و امارات در زمینه سیاست های مهاجرتی. تهران: پژوهشکده سیاست گذاری دانشگاه صنعتی شریف.
- سجادپور، سیده محمد کاظم (۱۳۸۴). چارچوب های مفهومی و عملیاتی در مدیریت مهاجرت بین المللی؛ مطالعه موردی ایران. تحقیقات جغرافیایی، ۲۰(۳)، ۷۸.
- سردارنیا، خلیل اله (۱۳۸۶). تبیین جامعه شناختی احزاب پوپولیستی راست رادیکال جدید در دموکراسی های تثبیت یافته اروپا (از دهه ۱۹۷۰ به بعد). پژوهشنامه علوم سیاسی، دوره دوم (شماره ۴)، سعیدی، سعیده (۱۳۹۹). سیاست گذاری مهاجرت و پناهندگی؛ مطالعه موردی آلمان. تهران: مرکز

پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات سیاسی. کشاورز قاسمی، حسین؛ نادرپور، بابک (۱۳۹۸). گونه‌شناسی هویتی پناهندگان نسل دوم و سوم افغانستانی در ایران (با تأکید بر استان قزوین). فصلنامه علمی-پژوهشی جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، ۹ (۳)، ۸۳۳-۸۸.

گیدنز، آنتونی (۱۳۸۷). تجدد و تشخیص: جامعه و هویت شخصی در عصر جدید. ترجمه ناصر موفقیان، تهران: نشر نی.

مجلس شورای اسلامی (۱۴۰۳). قانون برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۳) ۱۴۰۷). مصوب مجلس شورای اسلامی در تاریخ ۱۸ تیر ۱۴۰۳، در دسترس در: <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/1809128>

مختارزاده، سعیده؛ انصاری، هانیه (۱۴۰۱). چارچوب سیاست‌گذاری و حقوق پناهندگان در ایران، با تأکید بر سیستم تعیین وضعیت پناهندگی. سیاست‌نامه علم و فناوری، ۱۲ (۴).

مقصودی، مجتبی (۱۳۹۷). آسیب‌شناسی سیاست‌گذاری مرتبط با مهاجران افغانستانی در ایران. طرح مطالعاتی در مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

موحدی، بهناز؛ موسائی، میثم؛ سجادی‌پور، سیدمحمدکاظم؛ متقی، ابراهیم؛ بقایی سرابی، علی (۱۴۰۰). تحلیل محیط نهادی مدیریت مهاجرت به خارج از کشور با تأکید بر اسناد بالادستی. راهبرد اجتماعی و فرهنگی، ۱۰ (۱)، ۳۸-۵.

نصراصفهانی، آرش؛ حسینی، حسن (۱۳۹۵). بررسی تأثیر سیاست‌های تحلیل اتباع افغانستانی در ایران (مورد مطالعاتی شهر تهران). فصلنامه راهبرد اجتماعی و فرهنگی، ۵ (۲۰)، ۸۳-۵۵.

Arifio, E. G., Roca Paz, R. & Mosler Vid, E. (2024). *Migration Governance Insights on Regular Pathways: Delivering on the Promise of Migration*. Geneva: International Organization for Migration (IOM),

Bloemraad, I., Esses, V. M., Kymlicka, W., & Zhou, Y. Y. (2023). *Unpacking Immigrant Integration: Concepts, Mechanisms, and Xontext*. World Bank.

Boyd, m & Alboim, N (2012). *Managing International Migration: The Canadian Case. Chapter 4 in Dan Rodríguez-García (Ed.). Managing Immigration and Diversity in Canada: A Transatlantic Dialogue in the New Age of Migration*. 2012, Montreal and Kingston: McGill-Queen's University Press, Queen's Policy Studies Series.

Braeckeler-Kogel, V. & Rehner, M. Ch. (2024). *Germany: Changes to the German Immigration Act for Skilled Workers have Come into Force*, L&E Global. Available at: <https://leglobal.law/2024/03/22/germany-changes-to-the-german-immigration-act-for-skilled-wor>.

Department of Home Affairs (2023). *Migration Strategy; Getting Migration Working for the Nation*, Canberra: Australian Government.

Dzordzormenyoh, M.K., & Boateng, F.D. (2023). *Immigration Politics and*

- Policymaking in the USA (2017–2021): *Examining the Effect of Geopolitics on Public Attitude Towards Immigration Policies*. *Int. Migration & Integration* 24, 1281–1303.
- Favoreu, C., Carassus, D., & Maurel, C. (2016). Strategic Management in the Public Sector: A Rational, Political or Collaborative Approach?. *International Review of Administrative Sciences*, 82(3), 435-453.
- Geiger, M, & Pécoud, A. (2010). *The Politics of International Migration Management*. London: Palgrave MacMillan.
- Global Risks Report (2023). *The Global Risks Report 2023, 18th Edition*, Geneva: *World Economic Forum*. available at: <https://www.weforum.org/reports/global-risks-report-2023/>
- Guerreiro, J., S. Rebelo, & P. Teles (2020). What is the Optimal Immigration Policy? Migration, jobs, and Welfare. *Journal of Monetary Economics*, 113.
- IOM & FOM (2005). *International Agenda for Migration Management, International Organization for Migration (IOM) and the Federal Office for Migration (FOM)*. Available at: <https://publications.iom.int/system/files/pdf/iamm.pdf>.
- IOM (2024). *Foundations of Good Migration Governance and Management, Actors and Partnerships for Migration*. Geneva: International Organization for Migration. Available at: <https://emm.iom.int/handbooks/actors-and-partnerships-migration/states>.
- IOM in Türkiye (2024). *Migration in Türkiye*. International Organization for Migration. Available at: <https://turkiye.iom.int/migration-turkiye>.
- Joly, Daniele, (2000). Some Structural Effects of Migration on Receiving and Sending Countries. *International Migration*, 38 (5), Published by Blackwell Publishers Ltd.
- Jordan, Miriam (6 November 2024). Voters Were Fed Up Over Immigration. They Voted for Trump. *The New York Times*, Available at: <https://www.nytimes.com/2024/11/06/us/trump-immigration-border.html>.
- Karibandi, S. (2022). Role of Law in Social Control. *Nyaayshastra Law Review*, 2(2), Available at: <https://doi.org/10.17613/6wpc-rf17>.
- Martin, Philip (2007). *Towards Effective Temporary Worker Programmes: Issues and Challenges in Industrial Countries*. Geneva: International Labour Organization.
- McAuliffe, M. & Oucho, L.A. (2024). *World Migration Report 2024*. Geneva: International Organization for Migration(IOM).

- McClure, C.R. & Jaeger, P.T., (2008). Government Information Policy Research: Importance, Approaches, and Realities. *Library & Information Science Research*, 30(4), 257-264.
- Meissner, F., & Taylor, L. (2024). Migration Information Infrastructures: Power, Control and Responsibility at a New Frontier of Migration Research. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 50(9), 2227-2246.
- Naik, A., Koehler, J. & Laczko, F. (2008). *Migration and Development: Achieving Policy Coherence*, Geneva. International Organization for Migration (IOM).
- OECD/ILO. (2018). *How Immigrants Contribute to Developing Countries' Economies*. Paris: OECD Publishing, Available at: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264288737-en>.
- Onsès-Segarra, J., & Domingo-Coscollola, M. (2024). Integration of Migrant Children in Educational Systems in Spain: Stakeholders' Views. *Intercultural Education*, 35(2), 156-170.
- Perez, S. (2015). *Immigration Policy*, *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, p.668-662.
- Shawoo, Z., Maltais, A., Dzebo, A., & Pickering, J. (2023). Political Drivers of Policy Coherence for Sustainable Development: An Analytical Framework. *Environmental Policy and Governance*, 33(4), 339-350.
- Solano, G. & Huddleston, Th. (2020), Migrant Integration Policy Index 2020. *The Migrant Integration Policy Index (MIPEX)*, Available at: <https://mipex.eu/turkey>.
- Speciale, B. (2010). Immigration Policies in the EU: Challenges and Priorities. *Reflets et Perspectives de la vie économique*, (2), 121-135.
- Üstübici, Ayşen (2019). *The Impact of Externalized Migration Governance on Turkey: Technocratic Migration Governance and the Production of Differentiated Legal Status*. Comparative Migration Studies.
- Wallis, Emma (18 December 2020). EU Concludes €6 Billion Contract for Refugees in Turkey. *Info Migrants*, 2(18), Available at: <https://www.infomigrants.net/en/post/29205/eu-concludes-%E2%82%AC6-billion-contract-for-refugees-in-turkey>.